Πρέπει να ορκιζόμαστε, ή όχι; (Χάρης Ανδρεόπουλος, Θεολόγος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 16 Νοεμβρίου, 2009

Θεολογικό σχόλιο μ' αφορμή την άρνηση ενίων βουλευτών να δώσουν τον νενομισμένο όρκο - Τί επιτάσσει το Ευαγγέλιο, τί προτρέπουν οι Πατέρες της Εκκλησίας; - Τι έχει αποφασίσει εδώ και μια δεκαετία το ΣτΕ

«Πρέπει να ορκιζόμαστε;». Το ερώτημα επανέρχεται στην επικαιρότητα κάθε φορά που είτε συζητείται η αναθεώρηση του Συντάγματος, είτε συνέρχεται νέα Βουλή προκειμένου οι νεοεκλεγέντες βουλευτές να δώσουν τον νενομισμένο και καθιερωμένο (θρησκευτικό) όρκο. Ετσι, και σήμερα, το θέμα επανήλθε στην επικαιρότητα εξ αιτίας της άρνησης των βουλευτών της Αριστεράς (ΚΚΕ – ΣΥΡΙΖΑ) και ενίων (τέσσερις εκ των εκατόν εξήντα) της κυβερνητικής παράταξης (ΠΑΣΟΚ) να δώσουν, ως μέλη της νέας Βουλής, τον θρησκευτικό όρκο.

Για το θέμα του όρκου στο δημόσιο διάλογο αντιπαρατίθενται συνήθως δύο ιδεολογικοποιημένες στη βάση τους απόψεις: α) εκείνων που για λόγους παράδοσης θέλουν να παραμείνουν τα πράγματα ως έχουν: να συνεχίσει, δηλαδή, να ισχύει το σημερινό καθεστώς της (θρησκευτικής) ορκοδοσίας, όπως π.χ. ζητά ο πρόεδρος του ΛΑΟΣ κ. Γ. Καρατζαφέρης και β) εκείνων που θέλουν να καταργηθεί και το επιδιώκουν για λόγους ξεκάθαρα ιδεολογικοπολιτικούς, όπως π.χ. κάποιοι πολιτικοί σχηματισμοί (ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ορισμένοι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ) και ενώσεις πολιτών, οι οποίοι τάσσονται αναφανδόν υπέρ ενός κοσμικού – άθρησκου κράτους («etat laique»).

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Μιας και μιλάμε, όμως, για όρκο που προϋποθέτει τη θρησκευτική πίστη και ειδικότερα για μας τους ορθοδόξους χριστιανούς τη πίστη στον Τριαδικό Θεό, αξίζει να δούμε και μια τρίτη άποψη και συγκεκριμένα τη θεολογική, την οποία ανέδειξε ο Αρχιεπίσκοπος και η οποία , δυστυχώς, στον δημόσιο διάλογο, αν δεν αποσιωπάται, τουλάχιστον, υποβαθμίζεται. Επειδή, ωστόσο, για εμάς τους χριστιανούς η θεολογική θα πρέπει να είναι η άποψη που θα σηματοδοτεί τη στάση και τη συμπεριφορά μας απέναντι στο θέμα, αξίζει να δούμε τι λέγουν σχετικώς η Αγία Γραφή και οι Πατέρες.

Ξεκινώντας από την Παλαιά Διαθήκη, διαβάζουμε στο Δεκάλογο: «Ου λήψει το όνομα του Κυρίου του Θεού σου επί ματαίω» («δεν θα προφέρεις καταχρηστικά το όνομα του Κυρίου, του Θεού σου», Εξ. 20,7. Δευτ. 5,11). Περνώντας στη Καινή Διαθήκη ακούμε το Χριστό να λέει: «Εγώ δε λέγω υμίν μη ομόσαι όλως (...) έστω δε ο λόγος υμών ναι ναι, ού ού, το δε περισσόν τούτων εκ του πονηρού εστί...» («εγώ, όμως, σας λέω να μην ορκίζεστε καθόλου (...) να λέτε μόνο ναι ή όχι, καθετί πέρα απ' αυτά προέρχεται από τον πονηρό», Ματθ. 5, 33 – 37). Σαφέστατη είναι η προτροπή που μας απευθύνει και ο αδελφόθεος Ιάκωβος στην Επιστολή του (5, 12): « Προ πάντων δε, αδελφοί μου, μη ομνύετε μήτε τον ουρανόν, μήτε την γήν , μήτε άλλον τινά όρκον. Ητω δε υμών το ναί, ναί, και το ού, ού, ίνα μη υπό κρίσιν πέσητε» («Προ παντός, αδελφοί μου, να μην ορκίζεσθε ούτε στον ουρανό, ούτε στη γή, ούτε να κάνετε άλλον όρκο. Ας είναι το «ναί» σας πραγματικό ναί, και το «όχι» σας πραγματικό όχι, για να μη βρεθείτε κατηγορούμενοι στη τελική κρίση»).

Πάμε στους Πατέρες της Εκκλησίας: Ο Μεγ. Βασίλειος επισημαίνει ότι ο όρκος απαγορεύθηκε μια για πάντα (Κανών 29). Στο ερώτημα πως μπορεί κάποιος να πείθει τους άλλους, όταν αποφεύγει τον όρκο, ο Αγ. Γρηγόριος ο Θεολόγος απαντά: με το λόγο και τη συμπεριφορά που θα πιστοποιεί το λόγο του (Επη Ηθικά, PG 37, 940). Ο Αγ. Γρηγόριος ο Παλαμάς απορρίπτει επίσης τελείως τη χρήση του όρκου. Σε όσους δεσμεύθηκαν με όρκο προτείνει να τηρήσουν πιστά τις υποσχέσεις τους, αν αυτές είναι σύμφωνες με το θέλημα του Θεού, αλλά και να ζητήσουν ταυτόχρονα το έλεος του Θεού, γιατί ακόμη και σε περίπτωση ευορκίας δεν παύουν να είναι παραβάτες της εντολής (Δεκάλογος κατά Χριστόν νομοθεσίας, P.G. 150, 1093 BC).

Η χρήση, λοιπόν, του όρκου στη καθημερινή ζωή αποτελεί καταστρατήγηση της ρητής εντολής του Χριστού «μη ομόσαι όλως», όπως παραδέχθηκε και ο Αρχιεπίσκοπος κ. Ιερώνυμος στην πολύ ενδιαφέρουσα συνέντευξή του προ έτους περίπου (28/12/2008) στην κυριακάτικη «Καθημερινή» και στον συνάδελφο Νίκο Παπαχρήστου (http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_ell_100095_28/12/2008_297508).

ΕΠΙ ΟΘΩΝΟΣ...

Η απαράδεκτη αυτή κατάσταση, που είναι, αν μη τι άλλο, θεολογικά παράδοξη, εμφανίσθηκε - όπως επισημαίνει ο κορυφαίος καθηγητής Κοινωνιολογίας του Χριστιανισμού Γ. Μαντζαρίδης στο μνημειώδες έργο του «Χριστιανική Ηθική» (εκδ. Π. Πουρναρά, 1995, σελ. 415) - με την ανασύσταση του ελληνικού κράτους και έχει τις ρίζες της στη φιλοσοφία της βαυαροκρατίας που κυριαρχούσε στα διοικητικά πράγματα της χώρας τη περίοδο εκείνη (1833, με βασιλιά της ορθόδοξης Ελλάδος τον ρωμαιοκαθολικό Οθωνα και αντιβασιλιά επί των εκκλησιαστικών τον προτεστάντη Μάουρερ).

Εξ αιτίας της δημιουργήθηκε η έντονη διαμάχη ανάμεσα στον Οικονόμο τον εξ

Οικονόμων και τον Θεόκλητο Φαρμακίδη. Ο πρώτος ακολουθώντας την διδασκαλία, αλλά και τη πράξη της Εκκλησίας υποστήριξε ότι οι χριστιανοί δεν πρέπει να ορκίζονται. Αντίθετα, ο Φαρμακίδης θεώρησε τον όρκο επιτρεπτό, ιδίως όταν επιβάλλεται από την πολιτεία. Αντιμετωπίζοντας το θέμα αυτό το Οικουμενικό Πατριαρχείο εξέδωσε το 1849 εγκύκλιο επιστολή «Προς τους απανταχού Ορθοδόξους» που υπογράφεται και από τους προκαθημένους των τριών άλλων πρεσβυγενών πατριαρχείων. Στη επιστολή αυτή καυτηριάζεται με δριμύτητα ή φαρμακίδειος άποψη ότι η χριστιανική πίστη δεν απαγορεύει τον όρκο και ότι οι πιστοί μπορούν να ορκίζονται στα δικαστήρια «απροκριματίστως και οσίως».

- Βεβαίως είν' αλήθεια ότι την ορκοδοσία την επέβαλε, όχι η Εκκλησία (πως θα μπορούσε άλλωστε;), αλλά το ...ανορθόδοξο - επί βασιλείας του ρωμαιοκαθολικού Οθωνος και αντιβασιλείας του προτεστάντου Μάουρερ – νεοσύστατο, τότε, ελληνικό κράτος, θέλοντας να «αξιοποιήσει» τη θρησκευτική συνείδηση των διαδίκων, των μαρτύρων και εν γένει των διοικουμένων για τους δικούς του σκοπούς. Πέρασαν, όμως, από τότε 180 και πλέον χρόνια. Οι καιροί για αλλαγές προς ορθόδοξη κατεύθυνση, δηλαδή για την κατάργηση της ορκοδοσίας και την αντικατάστασή της με άλλες διαβεβαιώσεις (όπως δίνουν οι νεοεκλεγόμενοι μητροπολίτες ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας) ή εγγυήσεις της αξιοπιστίας του μάρτυρα, ωρίμασαν.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΣτΕ

Υπάρχει μάλιστα και η σχετικά πρόσφατη υπ' αριθμ. 2601/1998 (ορθοδοξότατη!) απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ) βάσει της οποίας έχει κάθε νόμιμο δικαίωμα να αρνηθεί να ορκισθεί εκείνος που επικαλείται κώλυμα για λόγους θρησκευτικής συνείδησης. Με την απόφαση αυτή δικαιώθηκε απόφοιτος του τμήματος Θεολογίας του παν/μίου Αθηνών ο οποίος προσέφυγε κατά της πράξεως του προέδρου του τμήματος που επέβαλλε υποχρεωτικά θρησκευτικό όρκο (καθομολόγηση). Ο απόφοιτος αρνήθηκε να ορκισθεί διότι ο όρκος είναι απαράδεκτος για το ορθόδοξο δόγμα το οποίο πρεσβεύει – και το ΣτΕ δεχόμενο τη προσφυγή του, ακύρωσε τη πράξη του προέδρου του τμήματος.

Το ΣτΕ πήρε θέση. Αναφορικά με την διοικούσα Εκκλησία, η μέχρι τώρα - δίκην Ποντίου Πιλάτου - «ουδέτερη» στάση επί του θέματος (αν συνάδει, ή όχι ο όρκος με το Ευαγγέλιο, με τη χριστιανική διδασκαλία), το μόνο που κατάφερε είναι να επιτείνει τη σύγχυση. Ο σημερινός Αρχιεπίσκοπος με τις δηλώσεις στη «Καθημερινή» (28/12/2008) διέλυσε το νέφος αυτής της σύγχυσης και με λόγο πεντακάθαρο, κρυστάλλινο, προσέγγισε το θέμα θεολογικά, πνευματικά. «Η κατάργηση του όρκου δεν δημιουργεί πρόβλημα στην Εκκλησία, αντιθέτως είναι συνέπεια της διδασκαλίας της», δήλωσε στη προαναθερθείσα συνέντευξή του (στη κυριακάτικη «Καθημερινή», 28/12/2008) ο Αρχιεπίσκοπος κ. Ιερώνυμος, αναδεικνύοντας, έτσι, τη θεολογική διάσταση ενός απλού μεν, ωστόσο πολυβασανισμένου - για μικροπολιτικούς, κυρίως,

λόγους – θέματος.

Στη βάση αυτών των γραφομένων, θα μπορούσε να διερωτηθεί κανείς: δηλαδή οι βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ ζητούν την κατάργηση του θρησκευτικού όρκου αποδεχόμενοι το σχετικό (Ματθ. 5, 33) ευαγγελικό πρόσταγμα; Μακάρι να ήταν έτσι τα πράγμα, αλλά, δυστυχώς, δεν είναι. Όπως πολύ ορθά επισημαίνει ο Αρχιεπίσκοπος η προσπάθεια της κατάργησης του θρησκευτικού όρκου, έτσι όπως επιδιώκεται σήμερα στη χώρα μας, δεν υποκρύπτει ενδιαφέρον για συνέπεια και ειλικρίνεια, αλλά έχει γίνει κι' αυτή ένα αντιθρησκευτικό ιδεολόγημα.

Αναφορικά, πάντως, με τη θεολογική διάσταση του θέματος πιστεύουμε ότι μια απλή επίσημη δήλωση – διακήρυξη της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας μας, ότι η θεολογία μας, ως ορθοδόξων χριστιανών, απαγορεύει τον όρκο, θα ήταν αρκετή για την κατάργηση της επιβολής του. Αλλά και θα έδινε οριστικά τέλος σ' ένα θέμα τόσο απλό, αλλά τόσο βασανισμένο…

* ***Σημείωση:*** *Ο Χάρης Ανδρεόπουλος είναι δημοσιογράφος - θεολόγος ΑΠΘ (xaan@theo.auth.gr), συνεργάτης του Ρ/Σ της Ι. Μητρόπολης Λάρισας, της Πύλης Εκκλησιαστικών Ειδήσεων «Amen.gr» και καθηγητής στο Γυμνάσιο & Λύκειο Αρμενίου ν. Λάρισας.*

(Πηγή: www.amen.gr)

ΣΧΕΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ:

Η πονηρία του όρκου (Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου ΙΕΡΟΘΕΟΣ)